

ER SCIENTOLOGY EN RELIGION?

En forskningsrapport

ved

DEAN M. KELLEY

rådgiver i religionsfrihet

National Council of Churches of Christ i USA

Juni 1996

ER SCIENTOLOGY EN RELIGION?

ER SCIENTOLOGY EN RELIGION?

INNHOOLD

Introduksjon	1
Seksjon I: Observasjoner	2
Seksjon II: Rettskjennelser	4
Seksjon III: Regelverk kontra religion	6
Seksjon IV: En definisjon av religion	9
Seksjon V: Tankesystem	11

En forskningsrapport
ved
DEAN M. KELLEY
rådgiver i religionsfrihet
National Council of Churches of Christ i USA
juni 1996

ER SCIENTOLOGY EN RELIGION?

INTRODUKSJON

Church of Scientology of California gav forfatteren av denne rapporten i oppdrag å undersøke spørsmålet om hvorvidt Scientology er en religion i juridisk forstand. Forfatteren gikk med på å påta seg denne oppgaven (vederlagsfritt) ved hjelp av intervjuer av et tverrsnitt av tilhengere av Scientology-kirken over hele landet, på tidspunkter og steder han selv valgte.

I løpet av juni, juli og august 1980 ble det gjennomført intervjuer med 21 tilfeldig utvalgte personer i Scientology-samfunn i Sacramento i California, i Albuquerque i New Mexico, i Washington D.C. og i Clearwater i Florida. Hvert intervju søkte å få frem hvordan respondenten kom i kontakt med Scientology, hva hans eller hennes nåværende forhold til bevegelsen er, hvilken funksjon den tjener i hans eller hennes liv, og hvilken forskjell den har utgjort med hensyn til hans eller hennes forståelse av tilværelsens endelige spørsmål.

Formålet med disse intervjuene var ikke å fastlegge Scientologys lære eller teser, men å fastslå hva Scientology gjorde for tilhengerne. Tilnærmingen ligner den en domstol i California så for seg i *Fellowship of Humanity v. Alameda County* med hensyn på å bringe på det rene om den ikke-teistiske organisasjonen var berettiget til skattefritak på eiendommen sin som en «religion»:

Altså er det eneste spørsmålet i et slikt tilfelle hvorvidt troen opptar samme plass i livene til dem som har den, som de ortodokse overbevisningene opptar i livene til troende majoriteter, og hvorvidt en gitt gruppe som krever skattefritak, opptrer på samme måte som grupper som er blitt innrømmet å være religiøse.

153 Cal.App.2d at 6920

13 menn og åtte kvinner ble intervjuet, hvorav åtte arbeider på heltid i kirker (geistlige?) og 13 på deltid (lekfolk?). Noen hadde vært med i bevegelsen i bare et år eller så, mens andre

Merknad: Forfatteren var leder for religionsfrihet ved National Council of Churches of Christ i USA (1960–1990) og rådgiver i religionsfrihet (1990–). Forfatteren tar det fulle eneansvaret for denne studien og funnene i den. De skal ikke tilskrives NCC eller noen av dens medlemssamfunn.

hadde vært med i mange år (opp til 18 eller 20). Samtidig som det var betydelig variasjon i svarene, var det i tidsrommet for de siste intervjuene svært lite «nytt» materiale som kom frem, det var mest gjentakelser av informasjon og erfaringer som man allerede hadde støtt på i tidligere intervjuer. Følgelig hadde man på sett og vis følelsen av å ha utforsket til et «metningspunkt» de typene svar som ble fremkalt av de stilte spørsmålene.

Intervjueren prøvde å la være å «telegrafere» formålet med intervjuet og prøvde å stille åpne spørsmål der det var mulig, og å følge opp vendinger og ideer nevnt av respondenten, i stedet for bare å ramse opp et sett med spørsmål som var fastlagt på forhånd. Spørsmålene henviste ikke til «religion» før respondenten gjorde det, men fokuserte i stedet på «hva Scientology har gjort for deg».

SEKSJON I: OBSERVASJONER

Flere observasjoner viste seg gang på gang, gjennomgående og tydelig:

1. Scientology har blitt veldig viktig i livene til dem som ble intervjuet. Den opptar en svært sentral og tydeligvis svært konstruktiv plass i måten de nå organiserer sine ideer, sitt arbeid og sine planer for livet på. Mange har gått inn i Scientology på heltid (som stabsmedlemmer = «geistlige»?), mens de som ikke har det, ofte bruker ferier eller forlengede permisjoner fra jobben til å skaffe seg mer trening og veiledning i Scientology. Noen har gått inn i private foretak sammen med andre scientologer (en musiker spilte i et band der alle medlemmene var blitt scientologer!).
2. Scientology har for noen vært en «vei ut» fra stoffavhengighet, alkoholisme, frustrasjon, ørkesløshet, depresjon eller en følelse av fåfenghet – ingen lett oppgave. (Én ung mann beskrev seg selv som en tidligere narkoman som hadde tydd til kriminalitet for å finansiere stoffmisbruket sitt, men gav opp kriminalitet, skaffet seg en jobb for å betale for Scientology-kursene sine og sluttet helt med stoff. Flere andre rapporterte å ha klart å slutte med stoff etter å ha fått høre at de ikke kunne fortsette i Scientology hvis de tok stoff.)
3. Et sentralt element i virkningen som Scientology har hatt på dem, var overbevisningen om at de er «åndelige vesener» som fortsetter å eksistere uavhengig av kroppen eller sinnet, og at man følgelig ikke trenger å frykte døden, som ganske enkelt er å «gi slipp» på den nåværende kroppen, som med tiden vil bli erstattet av en annen kropp.
4. Holdningen deres overfor Scientology var generelt veldig praktisk: Den hadde «fungert» for dem med tanke på å forbedre evnen til å hankses med de daglige problemene i mellommenneskelige forhold, kommunikasjon, bevissthet om seg selv, osv. Selv de mer «åndelige» aspektene (deres ord) ble vurdert fra et pragmatisk synspunkt: «Hvis det ikke virker for deg, glem det.» Det var bare den læren som hadde vist seg å fungere ut fra den

enkeltes egen erfaring, som ble ansett som sann, og noen hadde ikke (ennå?) nådd et nivå med «åndelig» oppdagelse. (Én ung mann kommenterte at han hadde «hørt om» reinkarnasjon, men det var ikke noe han fant spesielt nyttig eller viktig for seg selv.)

5. Prosessen «auditering» (veiledning som foregår mens personen i hver hånd holder en leder som er koblet til et «E-meter» (en Wheatstone-bro) som registrerer fluktuasjoner i hudens evne til å lede elektrisitet, som antas å være forbundet med emnet for rådgivning), var veldig sentralt i deres opplevelse av Scientology, og flere beskrev praksisen som et «skriftemål». De lot til å føle at det var høyst terapeutisk, og at man ikke kunne lure E-meteret, noe som gjorde auditering overlegen i forhold til andre former for personlig veiledning.
6. Henvisninger til «etikk» dukket ofte opp i intervjuene, vanligvis uten noe særlig entydig eller tradisjonelt innhold.
7. Henvisninger til tradisjonelle «religiøse» aspekter ved Scientology – kapellet, ordinasjon, presteantrekk, det korslignende symbolet osv. – virket avgjort perifert. («Å ja, siden du nevner det, vi har faktisk søndagsandakter.»)
8. Henvisninger til grunnleggeren, L. Ron Hubbard, var hyppige og smigrende, man kunne nesten si «inderlige»: Bilder av ham er overalt; han er opphavsmannen til mesteparten av den enorme samlingen av materiale som scientologer studerer, i hvert eneste Scientology-lokale er det reservert et ledig, men velutstyrt kontor for ham, med «Commodore»-luen hans med gullsnorer liggende på skrivebordet.
9. Henvisninger til respondentens tidligere religiøse tilhørigheter og til andre religioner var vanligvis respektfulle, og poenget som ble fremsatt gjentatte ganger, var at Scientology er forenlig med andre religioner; den ganske enkelt «anvender» det som i andre religioner tilsynelatende anses å være bare teoretisk. Enkelte respondenter sa at de fremdeles var lutheranere eller metodister, men åpenbart ikke aktive sådanne. De fleste beskrev seg selv som «scientologer» heller enn, og i stedet for, å være tilhengere av noen (annen?) religion.
10. Mange rapporterte at de hadde vært misfornøyd med tidligere religioner fordi spørsmålene deres ikke var blitt besvart på en tilfredsstillende måte. De hadde ofte blitt fortalt hva de skulle tro, men hadde ikke direkte erfart svarene på spørsmålene sine, og fortsatte derfor å være «søkende» inntil de ble med i Scientology. Her ble de ikke gitt svar eller fortalt hva de skulle tro, men ble satt i stand til å finne svarene ved å erfare dem selv, noe som tydeligvis tilfredstilte behovet deres. De henviste gjentatte ganger til «Den åttende dynamikken», mindre ofte til «Gud» eller et «Høyeste vesen» som man sies å forholde seg til på «Åttendedynamikken», men gjorde det klart at Scientology ikke fremsetter noen definisjon av Gud eller noe spesifikt innhold for «Åttendedynamikken». Dette er noe som overlates til den enkelte å oppdage selv.

11. Noen rapporterte å ha forrettet vielser av andre scientologer eller å ha hatt sine egne vielser forrettet av en «geistlig» i Scientology.

SEKSJON II: RETTSKJENNELSER

De ovennevnte observasjonene kan vurderes mot forskjellige definisjoner av «religion». Tre vil bli brukt her. Den første er definisjonen skissert av domstolen i California i *Fellowship of Humanity*. Retten skrev:

Religion omfatter ganske enkelt:

(1) en tro, som ikke nødvendigvis viser til overnaturlige krefter; (2) en kult, som omfatter en sosial sammenslutning som åpent gir uttrykk for troen; (3) et system av moralutøvelse som er et direkte resultat av overholdelse av troen; og (4) en organisasjon innen kulten som er utformet for å overholde læresetningene i troen.

153 Cal.App.2d at 693 (1957) innrykk gitt

- A. «*En tro, som ikke nødvendigvis viser til overnaturlige krefter.*» Retten indikerte ikke hva slags nivå av tro det henvises til, men religion har tradisjonelt hatt å gjøre med «endelige» spørsmål, slik som meningen og formålet med livet, universets natur og skjebne, hvorvidt livet fortsetter etter døden, osv. Scientology gir et forseggjort begrepsmessig rammeverk som synes å besvare noen av disse typene spørsmål. Selv om ikke alle blir uttrykkelig tatt opp, virker det som om tilhengerne bekymrer seg mindre om dem. Scientology beskjeftiger seg imidlertid veldig uttrykkelig med spørsmålet døden, og litt på samme måte som nyplatonismen og Kristen Vitenskap (ved å fornekte kroppens realitet eller betydning) og noen østlige tradisjoner (reinkarnasjon i stadig nye kropper). I likhet med enkelte andre religioner (buddhismen, konfutsianismen, taoismen) anser den ikke at det finnes to former for eller nivåer av eksistens, naturlig og overnaturlig, men bare én. Den gir ikke noe detaljert, begrepsmessig innhold for «Åttendedynamikken» eller «Det høyeste vesen», men lar det faktisk være et sted for den, til forskjell fra enkelte organisasjoner som av domstoler anses som religioner (Fellowship of Humanity, Washington Ethical Society, (249 f.2d 127), Ethical Culture and Secular Humanism (*Torcaso v. Watkins*, fotnote, 367 US. 488)).
- B. «*En kult, som omfatter en sosial sammenslutning som åpent gir uttrykk for troen.*» Hva menes det her med en «kult»? Oxford English Dictionary definerer «kult» som:
1. gudsdyrkelse – 1683.
 2. en bestemt form for religiøs gudsdyrkelse, spesielt med henvisning til dens ytre riter og seremonier – 1679.

I Scientologykirken foregis det ikke at det utføres noen gudsdyrkelse i jødisk-kristen forstand. Det finnes et kapell i hvert av Scientology-anleggene hvor noen få scientologer samles søndager for å høre et foredrag eller lytte til lydbånd om et bestemt emne. Respondentene lot ikke til å mene at denne praksisen var særlig viktig i Scientologys system, eller at konvensjonell gudsdyrkelse fant sted der.

Hele Scientology er imidlertid en «sosial sammenslutning som gir uttrykk for troen», og flere sosiale sammenkomster (inkludert andakter i kapellet) er «sosiale» aktiviteter (i motsetning til individuelle eller under fire øyne). Disse beskrives uttrykkelig som tilstelninger for «tredjedynamikken» (gruppeliv).

C. «*Et system av moralutøvelse som er et direkte resultat av overholdelse av troen.*» Scientology har en omfattende samling av litteratur om «etikk» – som ser ut til å være hva retten henviser til med «utøvelse» av moral. Den har til og med «etikkkoffiserer» til å veilede tilhengere som kan ha avveket fra de etiske standardene som gruppen forfekter. (I motsetning til hva retten hevder, finnes det allment anerkjente religioner – animisme, noen former for hinduisme osv. – som ikke har noen etisk dimensjon, selv om de vanligvis faktisk legger frem et (ikke-etisk) atferds- eller handlingssystem for troende av en rituell eller forsonende natur.)

D. «*En organisasjon innen kulten som er utformet for å overholde læresetningene i troen.*» Hvis det er noe Scientology virkelig er, er det en enorm og omhyggelig utarbeidet «organisasjon ... utformet for å overholde læresetningene i troen». (Hvis «kult» betyr «gudsdyrkelse», er det vanskelig å se hva «innen kulten» kan bety.) Hvert eneste Scientology-etablissement har et stort veggkart som lister opp kolonne etter kolonne av poster eller funksjoner, i noen tilfeller med både dag- og kveldstab. (Det kan være at ikke alle stillinger er besatt på et gitt tidspunkt, men de fleste av dem ser ut til å være det mesteparten av tiden.) Den store og tett samlede organisasjonen eksisterer for å fortsette Scientologys arbeid, som i all vesentlighet består i å rekruttere og trene tilhengere i utøvelsen av Scientology. Hvorvidt denne praksisen er «religion» eller ikke, bestemmes imidlertid ikke av om den har en organisasjon til å utføre den med, men av hva selve praksisen er for noe, og ved hva slags tro den overholder eller utbrer, noe som er behandlet i punkt A over.

Definisjonen av «religion» som brukes så «enkelt» av retten i *Fellowship of Humanity*, er ikke helt avgjørende for våre formål siden den omfatter noen elementer (gudsdyrkelse, etikk) som ikke forekommer i alle anerkjente religioner, og den er ikke fullstendig klar eller konsekvent innad i sin bruk av uttrykk: Er «kult» i (2) det samme som «kult» i (4)? Hvordan er en «sosial sammenslutning» (2) forskjellig fra «en organisasjon innen kulten» (4)? Definisjonen spesifiserer ikke hvilken type «tro» som er religiøs, til forskjell fra filosofisk, etisk, psykologisk, politisk eller teknologisk, slik at en videre avklaring later til å være nødvendig.

SEKSJON III: REGELVERK KONTRA RELIGION

Internal Revenue Service [IRS – skattevesenet i USA] bruker etter sigende en beskrivelse av religion i 13 punkter som aldri har blitt offisielt formalisert som vedtekt. Den inneholder 13 kjennetegn, trekk eller kriterier, som ikke alle, slik Internal Revenue Service sjenerøst sier det, trenger å være oppfylt for å kunne identifisere en «religion». (Kilde: Bruce Hopkins, *The Law of Tax-Exempt Organizations* 134 (3rd Ed. 1979).)

1. «*En distinkt juridisk eksistens.*» Scientologykirken utgjør formelt en juridisk enhet i mange jurisdiksjoner i USA og andre steder. (Enkelte anerkjente religioner eller kirker gjør ikke det, slik som Episcopal Church [den episkopale kirke] eller United Methodist Church [den forente metodistkirken], i det minste på et nasjonalt nivå.)
2. «*En anerkjent trosbekjennelse og form for gudsdyrkelse.*» Scientologykirken har en formell trosbekjennelse som gjerne er slått opp i lokalene dens. Som nevnt ovenfor, verken har eller foregir den å ha noen form for gudsdyrkelse etter jødisk-kristen modell.
3. «*En fastlagt og distinkt kirkelig ledelse.*» Som tidligere nevnt, har Scientologykirken et omhyggelig utarbeidet lokalt, nasjonalt og internasjonalt system av organisering og ledelse, men hvorvidt det er «kirkelig», avhenger av om organisasjonen er «religiøs».
4. «*En formell kodeks for lære og disiplin.*» Med unntak av den kanoniserte romersk-katolske kirkeloven, har det sjelden eksistert en så omfangsrik samling av «lære og disiplin» som de offisielle direktivene og håndbøkene i Scientology. Om det er «lære og disiplin» i den forstand IRS mente, avhenger igjen av om innholdet er «religiøst».
5. «*En distinkt religiøs historie.*» Dette kriteriet går også i sirkel. Scientology har en rimelig «distinkt» historie som dekker dens utvikling siden starten tidlig i 1950-årene, men om dette utgjør en «religiøs» historie, avhenger av om den er en «religion».
6. «*Et medlemskap som ikke er forbundet med noen annen kirke eller trosretning.*» Dette trekket om eksklusivitet er karakteristisk for de fleste vestlige religioner i nyere tid, men ikke for «mysteriereligionene» i Roma, cirka 200 f.Kr.–200 e.Kr. Man kunne være en tilhenger av Mithra, av Isis og Osiris og av Dionysos, alle på samme tid. Gjensidig eksklusivitet er dessuten heller ikke karakteristisk for noen av Østens religioner. Scientology hevder ikke å være den «eneste riktige» troen, slik de fleste moderne vestlige trosretninger gjør. I virkeligheten ser den likevel ut til å legge beslag på den troendes oppmerksomhet, utelukke noen særlig interesse for andre religiøse trossystemer og å oppfylle eller stille de religiøse behovene og interessene til dens tilhengere.

7. «*En komplett organisasjon av ordinerte prester som yter hjelp til sine menigheter og utvalgte etter å ha fullført foreskrevne studiekurs.*» Hvis det er noe Scientology vrimler av, er det «ordinerte prester» som har fullført «foreskrevne studiekurs». Dens forholdsmessige andel av «stabsmedlemmer» eller heltidsutøvere i forhold til «lekfolk (?)» eller deltidsutøvere er uvanlig høy, med en «misjon» som har flere stabsmedlemmer, en «kirke» som har dusinvis og et hovedsenter, som Los Angeles eller Clearwater, som har hundrevis. Stammen i Scientology er «foreskrevne studiekurs», inkludert et «prestekurs», som kreves av alle som forsøker å kvalifisere seg som auditører. Vendingen «yter hjelp til sine menigheter» er vanskeligere å bruke fordi Scientology ikke har det en-til-en-forholdet mellom en prest og en menighet som de fleste protestantiske trosretninger har. Mønsteret er mer likt et romersk-katolsk prestegjeld, med flere prester og nonner som kollektivt yter hjelp til hundrevis eller tusenvis av sognebarn. (På den annen side har flere anerkjente religioner, slik som kvekere av den gamle skole og Kristen Vitenskap, ikke «prester» i det hele tatt, og flere krever ikke «foreskrevne studiekurs» for sine forkynnere.)
8. «*En egen litteratur.*» Noen religioner har ikke dette kjennemerket. Scientology har det. Den har nok «egen litteratur» til å utruste dem alle dobbelt opp – hvis den er «religiøs» litteratur.
9. «*Faste steder for gudsdyrkelse.*» Det finnes mange faste Scientology-anlegg eller -etablissementer i landet. De er ikke «steder for gudsdyrkelse» slik det tradisjonelt forstås. Hvorvidt de ikke desto mindre er steder for religiøs praksis, avhenger av om Scientology er en religion.
10. «*Regulære menigheter.*» Scientology har sentre som et rimelig stabilt klientell kontinuerlig frekventerer for de kirkelige handlingene som Scientology byr på, hovedsakelig kurs og veiledning. Den har ikke mange felles sammenkomster hvor alle eller de fleste av dens medlemmer forventes å komme for felles aktiviteter. De som melder seg på kurs i Scientology, signerer på et skjema som beskriver søkeren som «et medlem i Church of Scientology International», og dokumentene med alle slike søkere/påmeldte/medlemmer arkiveres. De fleste av disse personene beveger seg i lengre eller kortere tidsperioder gjennom tilsynelatende uuttømmelige nivåer av auditering og trening kalt «Broen», hvor de høyere nivåene kan oppnås bare i Los Angeles og et par andre sentre, og de høyeste bare i Clearwater i Florida, den vestlige halvkules hovedkvarter for Kirken.

Følgelig kan det sies at hvert Scientology-senter har et rimelig stabilt og vedvarende klientell, med lignende tilvekst, frafall, utholdenhet og forfall som «regulære menigheter» i mer konvensjonelle religioner. Hvorvidt de er motstykket til konvensjonelle menigheter, avhenger igjen av om Scientology er en religion.

11. «*Regelmessige gudstjenester.*» Som nevnt tidligere, har Scientology ganske regelmessige søndagsandakter, eller det var i alle fall hva respondentene rapporterte. Selv om de ikke karakteriseres som «gudsdyrkelse», kan de kvalifisere som «regelmessige gudstjenester» – hvis Scientology er en religion. Kapell-andaktene og kapellene – i likhet med presteantrekket, det modifiserte symbolet av et kors, de kirkelige titlene og betegnelsene – alt dette ser ut som lån fra de rådende og konvensjonelle formene for kristendom snarere enn naturlige følger av Scientology selv.¹ Men da må det også nevnes at mange nye religioner låner fra eldre for å skaffe seg en «vernefarge». Baptistene og kvekerne oppnådde til slutt anerkjennelse som religion uten å ty til tidens konvensjonelle religiøse symboler, og uten fordelene ved å ha et presteskap, men de måtte tåle hard forfølgelse i prosessen. Nye religioner burde ikke være nødt til å etterligne den ytre prakten til eldre religioner for å overleve og bli akseptert på sine egne premisser. Uansett spilte ikke disse symbolske elementene noen rolle for å komme frem til konklusjonene mine om hvorvidt Scientology er en religion.
12. «*Søndagsskoler for religiøs undervisning av de unge.*» Bevisene på dette punktet er sparsomme og motstridende. Noen informanter sa at Scientology ikke har noen slike skoler for «religiøs undervisning av de unge», mens minst én sa at det finnes slike skoler, og han hadde sendt barna sine til en i Detroit. Det finnes noen religioner som utelukkende retter seg mot voksne og følgelig ikke har slike skoler. Kriteriet går også i sirkel, siden hvorvidt undervisningen i slike skoler (hvis de eksisterer) er «religiøs undervisning», avhenger av det foregående spørsmålet om hvorvidt Scientology er en religion.
13. «*Skoler for forberedelse av prestene dens.*» Scientology er i seg selv en veldig og uendelig gradert «skole for klargjøring av prestene dens», hvis funksjonærene som produseres på denne måten, innrømmes å være «prester», noe som hviler på hvorvidt de yter hjelp til en religion.

De fleste av de foregående bevisene er ikke avgjørende, men hviler på selve spørsmålet som er til behandling: Hva er en «religion»? Andre domstoler har ikke sluttet seg til definisjonen i *Fellowship of Humanity*, selv om De forente staters Høyesterett kan ha fulgt dens metode og lånt dens resultater når den har anerkjent «religion», ikke ut fra dens *innhold* eller *struktur*, men ut fra dens *funksjon*. (Se *U.S. v. Seeger*, 380 U.S. 163 (1965), *Welsh v. U.S.*, 398 U.S. 333 (1970), *Torcaso v. Watkins*, 376 U.S. 488 (1961).)

1. Mye mer autentisk for dens egen historie er den nautiske symbolikken som gjennomsyrrer organisasjonen, og som etter sigende henger igjen fra L. Ron Hubbards år på sjøen med sine nærmeste disipler. Denne skipsnøstalgien videreføres i elitegruppen kalt «Sjøorgen», der medlemmene bærer kvasinautiske uniformer mens de gjør arbeidet sitt, og som innehar de høyeste ledervervene i Kirken (litt på samme måte som klosterordenene gjorde det i noen perioder i Den romersk-katolske kirke). Hvert medlem av «Sjøorgen» har undertegnet en kontrakt på «en milliard år» om å tjene Scientology gjennom påfølgende liv. Det kan bare være en symbolsk erklæring, men den er unik for Scientology og gir en transjordisk dimensjon som ikke er å finne i ikke-religiøse organisasjoner. Selv andre religiøse tradisjoner som ser for seg en eller annen form for reinkarnasjon, og der den mest hengivne eliten vier seg til livslangt engasjement på heltid, projiserer ikke det engasjementet gjennom årtusenene.

Kriteriene til Internal Revenue Service går ikke bare i sirkel, men er høyst konvensjonelle. De ble omhyggelig utarbeidet for det prisverdige formålet å sile ut «postordre-presteembeter» utformet for å slippe skatt, men som én kommentator har skrevet om dem:

Disse kriteriene tenderer mot å kreve at en organisasjon skal være en utviklet trosretning i henhold til det mønsteret vi finner i de fleste aksepterte tradisjonelle kirker. De anerkjenner ikke vesentlige avvik fra denne strukturen blant et antall religiøse organisasjoner som lenge har vært anerkjent som amerikanske kirker ... Kristus og hans skare av disipler oppfylte definitivt ikke disse kriteriene ... Det er kanskje aldri klokt å definere en religion basert på dens utviklede tilstand, siden dens tidlige tilstand ikke bare er svært ustabil, men vanligvis også dens skjøreste og viktigste. Det er akkurat da, på dette larvestadiet, at en bestemt religion trenger å nyte godt av religiøse beskyttelser.

– Worthing, Sharon: «'Religion' and 'Religious Institutions' Under the First Amendment» i 7:2 *Pepperdine Law Review* 344–345

SEKSJON IV: EN DEFINISJON AV RELIGION

Så langt har De forente staters rettslære overlevd i over 200 år uten en offisiell definisjon av religion, og det er å håpe at ingen domstol eller offentlig myndighet noensinne føler seg forpliktet til å forfatte en, siden det ville ha en tendens til å tvinge alle ferske religioner til å tilpasse seg dens prokrustesseng. Likevel, hvis «religion» skal være en foretrukket kategori i sivilretten, slik forfatterne av det første tillegget i konstitusjonen – heldigvis og klokt – anså den for å være, da vil en dommer være nødt til å benytte dette uttrykket i sivile rettssaker for å inkludere eller ekskludere saksøkeren fra religionens goder – uansett hvor beskjedne de er.

Uttrykket «religion» trengte ikke å bli definert i Det første tillegget, siden alle visste hva det henviste til i sin alminnelighet. Selv i dag er det i 95 prosent av tilfellene lite forvirring over hva «religion» er. Det er grensespørsmålene vedrørende nye og ukonvensjonelle religioner eller grupper som hevder å være det, som forårsaker forvirringen. I disse tilfellene kan dommeren i sivile rettssaker henvise til likheter med organisasjoner som allerede er anerkjent som religiøse, men vi har sett ovenfor hvor vanskelig denne oppgaven kan være. Og hvor nær må likheten være? Hvilke likhetslementer er vesentlige, og hvilke er fakultative? Og hvilke bevis fra hvilken kilde bør dommeren sette sin lit til for å ta en avgjørelse?

Høyesterett har fornuftig nok konkludert med at dommeren ikke kan vurdere sannheten eller usannheten i saksøkerens overbevisninger (*U.S. v. Ballard*, 322 U.S. 78 (1944)), og heller ikke hvorvidt de er teistiske (*Torcaso, Seeger og Welsh*, paralleltilfeller *supra*), og sannelig heller ikke undersøke innholdet i dogmene og læresetningene i det hele tatt (*Presbyterian Church v. Mary Elizabeth Blue Hull Memorial Presbyterian Church*, 393 U.S. 440 (1969)). Kanskje

en litt mer dyptloddende granskning kan utføres på terskelen, før en gruppe blir anerkjent som en religion, men selv her er dommeren begrenset med hensyn til hvor dypt han eller hun kan nå (jf. *Ballard*). Retten kan ikke spesifisere hvilket *innhold* eller hvilken *struktur* en gruppe må fremvise for å bli ansett som «religiøs», og heller ikke, innen visse vide grenser, hvilken *oppførsel* som vil diskvalifisere en gruppe. (Mormoner-sakene, der Corporation of the Church of Latter-day Saints ble oppløst fordi den lærte og praktiserte polygami (1890), kom frem til resultater som domstolene i dag sannsynligvis ikke ville ha kommet til, men selv disse drastiske tiltakene hevdet ikke at mormonisme ikke var en *religion*, bare at dens lære om ekteskap med flere kunne forbys.)²

Hva domstolene kan gjøre – og har gjort i *Seeger and Welsh* – er å undersøke religionens *funksjon* for å se om den «i livet til sin innehaver opptar en plass tilsvarende den som fylles av Guden til dem som innrømmes å kvalifisere for fritak» (*Seeger v. U.S.*, 30 U.S. 163). For å gjøre dette bør de sette sin lit til fremskaffede bevis, ikke fra utenforstående eller avhoppere, men fra de eneste kompetente vitnene som har forutsetninger for å vite hvorvidt de virkelig får religionens fortrøstning fra den aktuelle organisasjonen: de nåværende brukerne av den, de nåværende tilhengerne av gruppen som hevder å være en religion.

Hvordan skal domstolen vite om det de høster fra organisasjonen, virkelig er fortrøstningen i religion? Det finnes en omfattende litteratur som forsøker å definere eller beskrive hva det er religion skjenker mennesker og samfunn, som strekker seg fra Durkheim (*Elementary Forms of the Religious Life [Det religiøse livs elementære former]*) til Weber (*Sociology of Religion [Religionssosiologi]*). Uheldigvis er akademikerne som skriver om emnet religionens funksjon, ikke enige seg imellom om hva den funksjonen er. Men de ulike synspunktene deres kan sammenfattes under en mer generell overskrift: *Religion er den formen for menneskelig aktivitet som gir dens tilhengere en forklaring på den endelige meningen med livet.* (Denne beskrivelsen er forklart i større detalj i forfatterens tidligere arbeider, *Why Conservative Churches Are Growing* Harper & Row, 1972, 1977, s. 37–41, og *Why Churches Should Not Pay Taxes*, Harper & Row, 197, s. 59–69.)

Det finnes flere understøttende fasetter i denne beskrivelsen som ikke bør overses.

- a. Den forutsetter at en gruppe *hevder* å være en religion. Scientology har helt klart fremsatt denne påstanden.
- b. En organisasjon som hevder å være en religion, må ha en skare av *tilhengere* av tilstrekkelig *kontinuitet* til å være identifiserbar over tid, og i store nok *antall* til å støtte den med sine frivillige bidrag. Scientology har helt klart en slik skare av tilhengere.

2. Kongressens lov av 1887 som oppløser mormonerkirken og beslaglegger dens eiendom til fordel for De forente stater, inneholdt en klausul om «at ingen bygning ... som holdes og brukes utelukkende med gudsdyrkelse som formål ... skal mistes.» *Late Corporation of the Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints v. U.S.*, 136 U.S. 1, 7 (1890).

- c. Organisasjonen som hevder å være en religion, må fremsette en forklaring på den endelige meningen med livet som kan oppfylle behovene til dens tilhengere. Det er det avgjørende spørsmålet som nødvendiggjorde intervjuer med et tverrsnitt av brukere av denne aspirerende religionen Scientology. Hva er utfallet av den undersøkelsen?

SEKSJON V: TANKESTEM

Scientology tilbyr et vidstrakt og svært forseggjort tankesystem som tolker og forklarer forskjellige aspekter av menneskelig erfaring. I sin boklige, studieorienterte tilnærming til arbeidet sitt er det den nye skolastikken, tiltrekkende for mennesker som liker å organisere, konseptualisere, systematisere og intellektualisere erfaringen sin. Den underviser ikke noe spesifikt begrep om «Gud» eller «Det høyeste vesen», selv om den henviser temmelig opphøyd – og vagt – til en «Åttendedynamikk», den høyeste i et hierarki av åtte relasjoner som personer kan investere energien sin i, men den gir lite veiledning eller forklaring på hvordan man bør gå frem overfor denne «dynamikken» eller hva man kan forvente å finne der.

Men Scientology underviser svært klart og eksplisitt – eller setter sine tilhengere i stand til å oppdage – at de er «åndelige vesener» som har en fortsatt eksistens utover døden i påfølgende dødelige kropp. Denne sentrale læren eller oppdagelsen, som nesten alle respondentene henviste til som sin egen overbevisning, er i seg selv en signifikant differensiering fra ikke-religiøse filosofier og psykologier. Det er et begrep som er karakteristisk for flere religioner og praktisk talt ikke for noe tankesystem som er ikke-religiøst.

Mer relevant, denne virkelighetsoppfatningen og dets ledsagende implikasjoner ser ut til å tilfredsstillende de fleste tilhengers tørst etter endelig mening. Flere respondenter karakteriserte seg selv som «søkere» som hadde prøvd den ene religionen etter den andre og funnet dem alle utilfredsstillende før de støtte på Scientology, og fant varig tilfredsstillende i den. Som en av dem uttrykte det: «Den slags spørsmål bekymrer meg ikke lenger.»

Selv om Scientology ikke har et spesifikt svar klart for alle tenkelige teologiske spørsmål (ikke mer enn visse anerkjente religioner har), ser den ut til å ha klart å vekke en trygghet hos sine tilhengere om at tilværelsen utspiller seg innenfor et grunnleggende sett meningsfullt og pålitelig rammeverk hvor meningsfull menneskelig aktivitet er mulig og virkningsfull.

I den forstand at den effektivt demper (hvis ikke uttrykkelig besvarer) tilhengers bekymringer omkring den endelige meningen med livet, er Scientology en religion, og funksjonelt sett en svært effektiv en. Gitt analysen i seksjon IV over, er dette den ene nødvendige og tilstrekkelige egenskapen for en religion, for all religion, og ikke for noen annen form for

menneskelige bestrebelser. Ikke alle tilhengere har kommet til Scientology på leting etter dette produktet eller denne tjenesten, og ikke alle har nådd dette nivået av innsikt, men det gjelder for alle religioner. Av de intervjuede respondentene rapporterte ingen som tidligere hadde følt religiøse forvirringer, at disse forvirringene fortsatte i Scientology. Det kan ha vært noen som fortsatte å være forvirret, men ikke innrømte det; og mer sannsynlig, personer som fremdeles var misfornøyde og drev bort fra Scientology – slik noen gjør – og fremdeles søker andre steder. Dette er ikke til hinder for det faktum at Scientology kan fylle religionens funksjon for dem som blir igjen.

I tillegg til det foregående avgjørende funnet om Scientology, finnes det andre som, selv om de i seg selv ikke er avgjørende, bidrar til å forsterke konklusjonen at Scientology er en religion:

1. «Auditeringens» karakter av skriftemål
2. Læren (uansett om den er objektivt sann eller ikke) at mennesker grunnleggende sett er gode
3. Vekten som legges på etikk i mellommenneskelige forhold
4. Evnen til å rehabilitere personer fra stoffavhengighet
5. Vielsesritualet som utføres av Kirkens personale
6. Fokuset på å «hjelp andre» som resulterer i Kirkens programmer for de eldre, motstanden mot elektroshokkterapi og lobotomi som teknikker for mentalhygiene, osv.

DEAN M. KELLEY

1980

Oppdatert juni 1996